

Др Радомир Ј. Поповић
научни сарадник
Историјски институт, Београд
rjpopovic@gmail.com

ЗАДУЖБИНА СТЕВАНА МАГАЗИНОВИЋА*

Апстракт: Задужбина Стевана Магазиновића била је највећа задужбина под управом Министарства просвете. Задужбина је основана Магазиновићевим тестаментом из 1872. у којем је своје непокретно имање завештао за развој просвете. У додатку тестамена 1873. године, одредио је циљ задужбине: штампање и бесплатна подела књига сиромашним ученицима. Задужбина је почела с радом 1907, пошто су се испунили услови из тестамена. Задужбином је руководило Министарство просвете Краљевине Србије (Југославије) и НР Србије, посредством Задужбинског одељења које је испуњавало вољу завештиоца. Знатан део имовине Магазиновићеве задужбине одузет је аграрном реформом 1946. године, а преостале две зграде у Београду одузете су 1958. године, на основу закона о национализацији.

Кључне речи: задужбина, Стеван Магазиновић, Министарство просвете, национализација, Задужбинско одељење (одсек), Милорад Марковић.

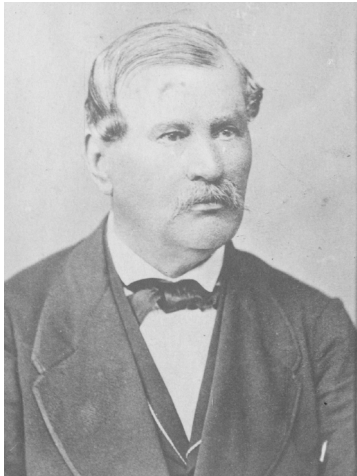
* * *

Задужбинарство у Србији у 19. веку добило је суштински ново значење у односу на средњевековну задужбинарску традицију и постало је важан чинилац националне идеологије. Степен државне и економске еманципације Србије условљавао је обим и циљеве задужбина, па тако до средине

* Рад је резултат рада на пројекту *Европа и Срби (1804–1918): Подстицаји и искушења европске модерне* које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Ев. бр. 177031).

19. века појединци остављају скромне задужбине, мање усмерене према широј друштвеној заједници (црква Покајница Вујице Вулићевића, звоник на манастиру Вољавчи Јанићија Ђурића и тако даље), да би од друге половине века, имућни и угледни појединци оснивали задужбине и фондове са крупнијим капиталом и знатно ширим циљевима. Разумевајући значај просвете, задужбинари су, и сами углавном скромно образовани, своју имовну завештавали научним и просветним институцијама Српској краљевској академији, Београдском универзитету и Српској књижевној задрузи, што је сведочанство развијене националне свести српске грађанске елите која је образовање и културу уопште сматрала кључним предусловом укупног напретка. Отуда је већина задужбина основана „у просветне цели.“¹

О Задужбини Стевана Магазиновића, тачније завештању оставиоца, зна се захваљујући првенствено делимá Милана Ђ. Милићевића *Кнежевина Србија и Поменик*, али о раду Задужбине, приходима који су се од ње око

Стеван Магазиновић
(Архив Србије, Београд)

педесет година сливали у касу Министарства просвете Србије (СХС/Југославије), данас се мало или ништа не зна.² У годинама после Другог светског рата имовина Задужбине је расточена аграрном реформом и национализацијом, задужбина је угашена, а данас не постоји ниједно материјално обележје њеног постојања.

Стеван Магазиновић је парадигматичан пример успона грађанске класе, која је настајала и развијала се упоредо са државним развојем Србије. Рођен је у Шапцу око 1804. године, важном трговачком месту у којем су током 19. века настале трговачке породице Тркић, Спуж, Мостић, Крсмановић, Куртовић... које су трговале стоком, житарицама

¹ У новије време повећано је интересовање научне и шире јавности о задужбинарству у Србији: М. Софронијевић, *Даривали су своје отечеству*, Београд, 1995; *Задужбине и задужбинарство у традицији српског народа* (уредник Г. Гордић), каталог изложбе, Београд, 2009; В. Ђурић, Б. Велимировић, *Највећи српски задужбинари*, Београд, 2009; С. Вејиновић, *Задужбинарство код Срба*, Београд–Нови Сад, 2012. Једну од првих задужбина са ширим друштвеним карактером основали су Тома Вучић Перишић и Илија Милосављевић у децембру 1856. године. Из фонда са улогом од двеста педесет дуката подмиривани су трошкови помена изгинулим борцима за слободу Србије. Р. Ј. Поповић, *Тома Вучић Перишић*, Београд, 2003, 225–226.

² М. Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија I*, Београд, 1876, 480–485; Исти, *Поменик знаменитих људи у српској народо новијој доба*, Београд, 1888, 313–315.

и увозом мануфактуриних и индустријских производа.³ Отац Митар Митровић (вероватно трговац), умро је око 1806. године, када је Стеван имао годину и по дана, па се мајка Марија, родом из Лукачевића из ваљевске Подгорине, преудала за шабачког трговца Миросава Магазиновића.⁴ Из захвалности према очуху, Стеван је узео његово презиме. У време слома Првог српског устанка 1813. очух и мајка су пребегли у Руму. У том сремском месту Стеван је завршио основну школу и то је било све што је од школе имао.⁵ Крајем 1823. почела је његова чиновничка каријера у Србији, која је непрекидно трајала до 1859. године: почео је као судски писар, а завршио ју је као председник владе. Магазиновић је највећи део државне службе провео у правосуђу, обављајући разне судске дужности, а једно време био је председник Врховног суда, да би 1854. године постао члан Државног савета.⁶ У време политичких и династичких сукоба у Србији 1839–1844. године, није се истицао партијском искључивошћу, мада је био присталица уставобранитеља и близак Карађорђевићима, са којима је био у сродству, пошто је његов рођак по мајци, официр Јован Лукачевић, био ожењен сестром кнегиње Персиде Карађорђевић. За председника владе постављен је 12. априла 1858. године услед политичког потреса који је изазвала Тенкина завера и мисије Портиног изасланика Етем-паше.⁷ Влада је деловала у време рада Светоандрејске скупштине, а када је кнез Милош 11. фебруара 1859. године дошао у Србију, смењени су сви министри у влади изузев Магазиновића. Ипак, био је свестан да међу осведоченим приврженицима Обреновића неће имати утицај, па је 19. априла 1859. поднео оставку, после чега је пензионисан.⁸

³ Милан Ђ. Милићевић пише да је рођен „око 1804. године”. У кондуит листи званичника судске струке од 24. августа 1854. наведено је да је Стеван Магазиновић, тада председник Врховног суда, имао 49. година и према томе је рођен 1805. године (Архив Србије (=АС), Поклони и откупи (=ПО), к. 89, бр. 9).

⁴ Миросав Магазиновић је био пореклом из Требиња и један од најугледнијих трговаца у Шапцу у време Првог српског устанка. Преминуо је у Доњем Милановцу 1826. (Б. Катић, *Магазиновић Миросав, Српски биографски речник* 5, Нови Сад, 2011, 722). О роду Магазиновића видети и: Г. Ж. Комар, *Требињски и новски Магазиновићи. Први начелник јојољске (новске) ојштинине Симо Милутиновић, Херцег Нови, 2004.*

⁵ *Животопис Косће Магазиновића* (рукопис), Архив Српске академије наука и уметности (=АСАНУ), Историјска збирка, 9.288; АС, ПО, к. 89, бр. 9.

⁶ О служби Стевана Магазиновића у: М. Ђ. Милићевић, *Поменик*, 313–314; *Кнежевина Србија*, 480–481.

⁷ Сви датуми у тексту су по грегријанском календару, изузев датума периодике из 19. века који су наведени у напоменама.

⁸ М. Ђ. Милићевић, *нав. дела; Владе Србије 1805–2005*, ур. Р. Љушић, Београд, 2005, 95–96; Р. Ј. Поповић, *Стеван Магазиновић, Српски биографски речник* 5, Нови Сад, 2011, 723–724.

Упоредо са успешном каријером државног службеника и политичара, Стеван Магазиновић је био предузимљив послован човек и ту се неминувано намеће питање да ли је и колико политички утицај користио за лукративне послове. Тема и простор овог рада онемогућавају нам да се упуштамо у подробнија објашњења, али довољно је рећи да у Србији средином 19. века једно друго није искључивало. Протеривање кнеза Милоша са власти 1839. године, политичког апсолутисте који је уједно држао неприкосновени монопол у трговини, омогућило је његовим политичким противницима који су се дочепали власти да од краја тридесетих година користе политички утицај, како би се упустили у различите пословне подухвате: од браће Симић који су трговали сољу, до Аврама Петронијевића који је основао фабрику стакла, да наведемо најдрастичније примере. Стеван Магазиновић је капитал увећавао у раздобљу од почетка четрдесетих до средине шездесетих година 19. века, када је био на врхунцу политичке каријере.⁹ Куповао је ливаде, обрадиво земљиште, плацеве и давао је новац „под интерес.“ Богата и очувана архива Задужбине Стевана Магазиновића у Архиву Србије омогућава нам да пратимо где и када је куповао непокретна добра, која је груписао на четири локације: плачеви са кућама у Београду, земљиште, ливаде и шума са мачванске стране Шапца, ливаде дуж Саве код Остружнице, поред данашњег пута Београд–Обреновац и виноград на Топчидерском брду (Сењаку).¹⁰

Кућу и плац „на главном друму крагујевачком“ у близини кнежевог конака у Београду, данас у улици Краља Милана 7, Магазиновић је купио 18. јула 1851. године од капетана Ивана Миливојевића за шест стотина дуката. Други плац, данас у улици Кнеза Милоша 6, који је у суседству са претходним плацем, пазарио је од Спасоја Стојановића у два наврата: најпре 1856. део плаца у ширини од око три и по метра, а 1858. други део од око седам метара „дужине с лица на скоку ... прама куће г. Живка Давидовића“ за три стотине педест чаршијских гроша.¹¹ Магазиновић је земљиште у шабачком крају куповао од Турака и Срба на простору између Шапца, и мачванских села Мајур, Табановић и Причиновић. Браћа Мустафа и Мехмед

⁹ Из Управе фонда удовичког у новембру 1866. године позајмио је око 25.000 гроша, дуг који је вратио наредне године (АС, ПО, к. 90, бр.8). Магазиновић је као писар Суда окружија Шабачког и капетан капетаније Поцерске сакупљао харач у Шабачкој нахији (Међуопштински историјски архив у Шапцу, Шабачки окружни суд, 1792/1834).

¹⁰ Архива Задужбине Стевана Магазиновића чува се у Архиву Србије у оквиру фонда *Задужбине* (даље: 3) под редним броје 6. Има укупно 2.540 листова распоређених у осамнаест предмета у кутијама 242. и 243. Јован Николић, шеф Задужбинског одељења Министарства просвете у време Првог светског рата сачувао је целокупну архиву Задужбинског одељења за шта је 27. јануара 1920. одликован орденом Белог орла V реда (Архив Југославије (=А)), фонд Министарства просвете 66–483–763).

¹¹ АС, 3–6–1.

Егрић продали су му 1842. имање „Толич” за 117 талира, „Дугу бару” купио је 1846. за осамдесет дуката од браће Хасана и Хамид-аге, „Ђирпаковац” од Муле Ибраима за педесет девет дуката, од Усеина Асића, Магазиновићев пуномоћник Перо Куртовић купио је „њиву поред Саве” за педесет дуката, ливаду од шест коса код шабачког ђумурка купио је у новембру 1852. од Мустафе Заировића, а наредне године чаир од десет коса за четрдесет дуката.¹² Током 1855. и 1856. године Магазиновић је увећао своје имање у Остружници, куповином „ливаде с лугом” од Петра Гикановића за тридесет дуката, а потом му је Паун Остојић продао суседну ливаду. У марту 1859. године за четрдесет дуката купио је од суседа Јакова Тривуновића из Шапца повећи комад земље која се налазила поред реке Јерез. Преостали Турци из Шапца били су приморани да се иселе, па су током 1862/63. године продавали своја имања. Магазиновић је искористио ту прилику па је од неколико њих купио укупно деведесет две косе ливада, што је нешто мање од двадесет хектара. На лицитацији 1865. године из масе покојног Младена Симића купио је забран у Мајуру за 20.600 гроша, а 1866. године „у атару шабачком” за стошездест дуката, земљу од браће Гемовић. Последњу већу куповину непокретног добра Магазиновић је обавио 1. новембра 1870. године када је за двеста дуката од браће Ристић (Светозара, Мијаила и Божидра) пазарио виноград на Топчидерском брду (Сењаку). Магазиновић је издавао новац под зајам, а клијенти према пословном дневнику из 1867. године били су чиновници, официри, трговци и професори као на пример, Мијаило Барловац, управитељ вароши Београда, професор Стојан Бошковић, Коста Хаџи Брзак и други. Позајмице су износиле, углавном, од пар десетина до пар стотина дуката.¹³

Стеван Магазиновић је преминуо 16. фебруара 1874. године, а сахрањен је наредног дана.¹⁴ Према тестаменту од 18. августа 1872. који је три дана

¹² Коса је стара мера за површину која је износила 0,2158 од хектара.

¹³ У документу који је насловљен *Дневник Стевана Магазиновића из 1867 (йойис йокрејној и нейокрејној имања, издавње и йримања на њејово име)* непокретна имовина „у атару шабачком” евидентирана је у десет ставки (АС, ПО, к. 90 бр. 8). Пресуде и акта о потраживању од Магазиновићевих дужника у: АС, ПО, к. 90, бр. 12, 13, 15, 16.

¹⁴ Милан Ђ. Милићевић у свом дневнику 5/17. фебруара 1874. је записао: „После подне бејак на упоку пок. Стеви Магазиновићу. (...) Добар, миран, и поштен човек, он је, како чујем, и по смрти оставио себи леп спомен: све имање своје оставио на народну просвету” (АСАНУ, 9.327). Некролози поводом смрти Стевана Магазиновића објављени су у: *Застава*, бр. 26, 1874 (IX), 9; *Јавор*, бр. 9, 1874 (I), 286, бр. 17, 541; *Школа*, бр. 13, 1874 (VIII), 204–207. Стеван Магазиновић почива на Новом гробљу у Београду, парцела 21, гробница 103 (Б. Костић, *Ново гробље у Београду*, Београд, 1999, 161). Приликом преноса посмртних остатака Стевана Магазиновића и Димитрија Николића Беље на Ново гробље у октобру 1929. пронађени су: наруквица, бурма, минђуша, прстен са каменом и три метална новчића (АЈ, 66–483–762).

касније оверен у Суду вароши Београда, одредио је да његово непокретно имање до смрти ужива његова жена Марија, да након њене смрти, приходе од имања у наредних десет година користе брат Коста или његова деца, после чега „прелази моје непокретно имање на просветне цељи с којим ће Министарство просвете с мојим добром управљати давајући под аренду новце примати и на просветне цељи употребити онако како за добро нађе, али ни у каквом случају да се не може моје имање продати, нити задужити, нити променити него за свагда давати под аренду и новце на просветне цељи употребити (...)”. У додатку тестаментa 30. јуна 1873. године појаснио је циљ своје Задужбине: „На просветне цељи што сам у тестаменту помеху, овако разумем и хоћу да буде: у време, кад моје непокретно добро тј. имање пређе у руке правитељства тј. просвете засвагда, да се приход цео од тог имања употреби на печатање полезних школских књига и ученицима сиротиним бесплатно да се раздаје.” Непосредни мотиви оснивања Задужбине нису познати, али свакако није занемарљива чињеница да Магазиновић, иако се три пута женио, није имао породе. Такође, током своје службе показивао је интересовање за унапређење просвете, јер је од 1848. године волонтерски обављао дужност члана депутације Главног школског фонда.¹⁵

Суд вароши Београда је 30. априла 1874. године тражило да Магазиновићева супруга Марија и брат Коста, ради очувања целовитости Задужбине преведу тапије „на државу српску која ће, поштујућу и не спречавајући њихово право уживања, (...) са своје стране водити бригу да се што из истог имања не отуђи и не окрњи.”¹⁶ Државни правобранилац Живко Недић, пошто је претходно прибавио сагласност Магазиновићеве удовице и брата, овлашћен је од стране Суда вароши Београда да може на име државе убаштинити целокупну Магазиновићеву имовину, што је и учињено 16. октобра 1874. године.¹⁷

¹⁵ АС, 3–6–1; М. Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, 483–484.

¹⁶ АС, 3–6–1.

¹⁷ Тапије и преводе тапија од имања које је Магазиновић куповао од Турака упоредио је и сравнио Алекса Пачић, драгоман за турски језик у Министарству иностраних дела. Већа потешкоћа била је премер Магазиновићевог имања код Шапца, пошто је окружном инжењеру требало „шест недеља непрекидног рада”, па је окружни начелник Панта Луњевица тражио да се из Министарства грађевина пошаље „нарочито за то какво техничко лице” (АС, 3–6–1). Министарство просвете је тридесет тапија од Магазиновићевог имања послало на чување у трезор Министарства финансија (АС, 3–6–1). Покретна Магазиновићева имовина која је према тестаменту припала жени Марији, процењена је на 4.560 аустријских дуката. „По облигацијама” потраживана је наплата дуга од Матеје Мацића члана Касационог суда, Василија Мацаревића члана Апелационог суда, Влајка Мијановића трговца из Шапца, Проке Јовановића кафеџије „Код руског цара”, Љубомира Каљевића политичара и других (АС, 3–6–1).

Марија Магазиновић је преминула 22. марта 1906. године.¹⁸ Пошто се брат Коста Магазиновић упокојио 1891. године, једини Костин наследник била је ћерка Софија Трило. Она је 2. јула 1906. године предложила министру финансија да јој се „једном за свагда“ из државне касе исплати десетогодишњи приход са имања њеног стрица, после чега би држава преузела управа над задужбинским имањем и приступила испуњавању циља Задужбине. Преговори су потрајали до 14. маја 1907. када је потписан споразум између Министарства просвете и Софије Трило, којим јој је исплаћено шездесет хиљада динара у сребру, а остављено јој право на уживање винограда на Топчидерском брду до марта 1916. године.¹⁹ После кратких преговора у зиму 1912. године, на захтев Софије Трило, Министарство просвете је за три хиљаде и двеста динара откупило преостало право четворогодишњег уживања винограда, што је верификовано одлуком Задужбинског савета 21. априла 1912. године. Тиме је целокупна имовина Задужбине Стевана Магазиновића дошла под управу Министарства просвете.²⁰

Задужбина Стивана Магазиновића државној савешника уписана је под редним бројем шест у регистар задужбина, који је почео да се води према једној одредби *Закона о задужбинама* из 1930. године. Процењена вредност Задужбине износила је 6.661.705,50 динара, с годишњим приходом од 261.895,50 динара.²¹ Непокретна имовина Задужбине састојала се од имања у Шапцу и околини од 251 хектара, два плаца у Београду, у данашњим улицама Краља Милана 7 и Кнеза Милоша 6, укупно 9,64 ари, винограда, касније плаца на Топчидерском брду од 1,2 хектара и ливаде у Остружници од 4,8 хектара, све у свему двеста педесет седам хектара и девет ари на четири локације.²²

¹⁸ Милица С. Грујић, жена генерала Саве Грујића и Лепосава С. Милосављевић, известиле су 11/24. марта 1906. године министра финансија да је њихова тетка Марија Магазиновић преминула 9/22. марта 1906. године. Из извода умрлих Вазнесенске цркве сазнајемо да је Марија умрла у седамдест седмој години живота, те да је рођена у Сремској Митровици (АС, 3–6–2).

¹⁹ *Задужбина Стивана Магазиновића* је суму од 60.000 динара за исплату Софији Трило позајмила од задужбине Димитрија Николића Беље (40.000) и задужбине Милана Марића (20.000). Заузврат Софија Трило била је дужна да прибави оверене изјаве свих купаца Магазиновићевог имања, да од њих није узимала закупнину од 18. априла 1907. да је платила порез закључно са 18. априлом/1. мајем 1907, потврду да имања нису стављана под интабулацију, књижицу о измереним обавезама за потрошену воду, оригиналну полису *Друштва Скорг Бријити* са признаницом о плаћеном осигурању, акт о стању зграда и винограда (АС, 3–6–1).

²⁰ АС, 3–6–1.

²¹ АС, Регистар задужбина и фондова уписаних по бановима и управама (надзор), инвентарна књига 27.

²² У акту Министарства просвете и црквених дела из 1907. године поменуто је преко 250 хектара Магазиновићеве имовине код Шапца (АС, 3–6–1). У прегледној скици Катастарске општине Шабац из тридесетих година 20. века, у прилогу рада, наведена је површина од 227,22 хектара

Министарство просвете је све време руководило Магазиновићевом задужбином, те ћемо на примеру ове задужбине показати како се правни поредак Краљевине Србије, касније Краљевине СХС (Југославије) прилагођавао „духу времена“ и колико се водило рачуна о очувању целовитости задужбинског имања и доследном испуњавању воље завештиоца. Несумњиво да је развој задужбинарства у Србији крајем 19. и у првим деценијама 20. века био заснован на стабилном правном поретку и успостављеном поверењу између задужбинара, државе и њених институција. *Закон о задужбинама* из 1910. је најважнији правни акт којим је у Краљевини Србији непосредно уређено оснивање, функционисање и управљање задужбинама.²³ Руковођење задужбинама институционализовано је у првој деценији 20. века кроз *Задужбински одбор*, просветену установу у рангу Народне библиотеке и *Задужбинског одељења* при Министарству просвете. Закон из 1910. године предвиђао је *Задужбински савешћ* „као помоћни и саветодавни орган Министров“. За време Краљевине СХС/Југославије углавном је задржана наведена институционална структура, с тим да се *Задужбински ошсек* налазио у оквиру Општег одељења Министарства просвете. *Закон о задужбинама* из 1930. године дао је нов подстицај развоју задужбинарског покрета.²⁴

(АС, 3–6–14). Аграрном реформом 1946. Задужбини Стевана Магазиновића одузето је 229,19 хектара. Нисмо утврдили колико је од Магазиновићеве задужбине експрописано 1908. године због изградње пруге Шабац–Бања Ковиљача, ни колико је поседовао земље у самом Шапцу и Поцерини. Према Пописном листу катастарске општине Београд 5 имање Магазиновићеве задужбине у улици Маршала Тита 7 и Кнеза Милоша 6 са две зграде простирало се на 9,64 ара (АС, 3–6–17). Димитрије Рошу, секретар Задужбинског одбора известио је министра просвете 30. октобра 1907. да се земљиште Магазиновићеве задужбине у Остружници простире на 4,8 хектара (48.745 m²) (АС, 3–6–14).

²³ Члан 13. закона гласи: „Задужбина основана по прописима овога закона правно је лице. Њена имовина не може се ни на шта друго употребити, осим на оно чему је и како намењена“ (*Српске новине*, бр. 11, 14. јануар 1910). Законом је укинута законодавно решење од 11. фебруара 1896. којим су фондовима за подизање зграде Академије и Музеја Српске Земље придодати остали фондови, добровољни прилози и завештања при Управи фондова, а која су „према својој намени застарели“ (*Зборник закона и уредаба у Краљевини Србији* 51, Београд 1899, 136).

²⁴ Податак да је Задужбинско одељење Министарства просвете установљено 1914. некритички је прихватано у литератури (*Водич Архива Србије*, прир. Ј. Недељковић, Е. Ђукњић, С. Ђурић и О. Јаћимовић, Београд, 1973, 89). У државним календарима Краљевине Србије *Задужбински одбор* јавља се 1907. године, а *Задужбинско одељење* у оквиру Министарства просвете од 1910. године (*Државни календар Краљевине Србије за јодину 1907*, 57 и 1910, 52); *Министарство просвете и министри Краљевине Срба Хрватиа и Словенаца и Краљевине Југославије 1918–1941*, Београд, 2000, 48. Министарство просвете Краљевине Србије, касније Југославије је у Саборној цркви давало свечани поменим просветним добротворима. На насловној страних новина налазио се списак свих просветних добротвора (*Српске новине*, бр. 203, 16. септембар 1910; *Службене новине Краљевине Југославије* 27. новембар 1930 (XII). Српска краљевска академија давала је помен својим добротворима 31. маја/13. јуна (*Српске*

Приходи и расходи Задужбине Стевана Магазиновића на почетку њеног рада видљиви су из годишњих извештаја за 1912. и 1913. годину („Стање добротворних фондова на руковању при Министарству просвете и црквених послова“) који су штампани у *Српским новинама*, а који показују да је у односу на имовину и приходе осталих задужбина при Министарству просвете, Магазиновићева задужбина била далеко највећа.

Стање фонда Стевана Магазиновића на дан 31. децембар 1912.²⁵

<i>Приход</i>			<i>Расход</i>		
Салдо готовине на дан 31.12. 1911.		88, 15	На одржавање имања		384,60
Од камате на улог код Упр. фондова		1.170,72	На израду канализације		2.678
Од закупа са непокрет.имања			На плату шумару		400
а) у Београду		4.350	На опште трошкове		883,65
б) Магазинвача у Шапцу		10.700	На осигурање зграда		33,20
в) ливаде у Остружници		411,25	На откуп књига		1.200
Актива			На исплату легата		3.200
Готовина у каси	1.383		На улог		
Улог у готову код Упр. фондова	31.784,93		послато Упр. Фондова		6.557,67
Непокретна имања	162.615,80		Салдо готовине на дан 31. 12. 1912.		1.383
а) у Београду			За изравнање	337.783,75	
б) Магазинвача у Шапцу	140.000		чиста имовина		
в) ливаде у Остружници	2.000				
	337.783,75	16.720,12		337.783,75	16.720,12

Према завршном рачуну за 1930. годину, од закупа са Магазиновићеве

новине, бр. 118, 30.мај 1913).

²⁵ *Српске новине*, бр. 137, 25. јун 1913. У извештају за 1913. наведено је да је 31. децембра 1912. фонд Стевана Магазиновића располагао у готовини са 1.383 динара, камата од улога код Управе фондова била је 491,23 динара, од ажије 74,35 динара, од закупа на непокретна имања у Београду (3.300), Шапцу (16.950) и Остружници (411.25), од улога код Управе фондова 24.247, 80. У активи: готовина у каси 1.788,86, улог у готову код Управе фондова 7.597,15 динара, процењена вредност непокретних имања била је иста као у табели горе. Расходи су били следећи: поправка и одржавање зграда 5.536,93, инсталација водовода на Топчидерском брду 1.502,05, плата шумару 560, општи трошкове 927,35, осигурање зграда 33,20 динара, откуп књига 36.509,24. Салдо у готовини на дан 31. децембра 1913. износио 1788,86 динара (*Српске новине*, бр. 150, 8. јул 1914).

задужбине убирано је 275.510 динара, док су укупни приходи од закупа са свих осталих задужбинских имања при Министарству просвете износили 1.381.025 динара.²⁶ Главни приходи Задужбине потицали су од наплате закупа земљишта, продаје шуме са имања и ренте од издавања задужбинских зграда. Министарство просвете, пошто се споразумело са Софијом Трилом, о чему је напред било речи, огласило је 19. септембра 1907. године десетогодишње издавање Магазиновићеве имовине код Шапца, почев од 1. новембра те године.²⁷ Лицитанти су претходно на благајни Министарства просвете били дужни да положе кауцију (српски држављани 1.000, а страни 2.000 динара). На прву лицитацију јавили су се Владан Кушиковић, агроном из Пожаревца и Радован Јовановић, трговац из Шапца и понудили су 7.001, односно 6.500 динара, али је Министарство просвете 15. октобра 1907. понуде одбило као неповољне. На новој лицитацији, за цену од 8.900 динара право петогодишњег, уместо десетогодишњег закупа, добио је Радован Јовановић, те је са њим у Начелству округа Подринског у Шапцу 28. новембра 1907. године потписан уговор о закупу. Иста процедура је понављана на наредним надметањима. Од 1. новембра 1925. до 1. новембра 1930. године закупац задужбинског имања био је шабачки трговац Алекса Кнежевић који је плаћао годишњу ренту од 100.071 динара. После истека уговора, у шабачкој кафани *Париз* 15. јуна 1930. одржана је нова лицитација на којој је најповољнију понуду дао Марко Бугарски (149.010 динара за годину). Међутим, економска криза која се у Краљевини Југославији посебно осетила почетком тридесетих година 20. века и пад цене пољопривредних производа утицали су на то да Бугарски после две године одустане од закупа, а чак је због неисплаћених обавеза (108.944 динара) дошао пред суд. Због тога је имање издато наполичарима из Причиновића, Мајура и Табановића. Као закупац 1933. године за суму од 80.200 динара јавља се Милан Живадиновић.²⁸ Приход од летине са имања Задужбине код Шапца

²⁶ Укупна имовина задужбинских фондова у Краљевини Југославији 1930. године износила је 74.799.321,58 динара (АЈ, 66–483–763).

²⁷ *Српске новине*, бр. 212, 23. септембар 1907. На позиву за лицитацију наведени су следећи поседи Магазиновићеве задужбине: 1) код „Привреде“ у два парчета; 2) земља крај пута за Табановић с леве стране идући од Шапца; 3) код „Набоја“; 4) „Чардаклија“ и 5) „Магазиновача“. „Земљиште је углавном зиратно, а првог је квалитета, испресецано је или ограничено шумом која ће се најдаље у року од годину дана од дана овог закупа посећи (...)” (АС, 3–6–11). У *Условима за издавање под десетогодишњи закуп земља задужбине Сивевана Магазиновића у айшару шабачком* Министарство просвете је прописало да закупац може обрађивати пољско имање, али да не сме подизати циглану, да одржава постојеће међе и шанчеве у исправном стању, да допусти сечу и вучу дрва из шуме на имању, да закупнину плаћа шест месеци унапред и да Министарство просвете има право раскида уговора уколико уколико се закупнина не плати на време (АС, 3–6–11).

²⁸ АС, 3–6–11. Ристо Цветковић шеф Задужбинског одсека известио је министра просвете 27. новембра 1933. године да су приходи са имања Задужбине Стевана Магазиновића „јако

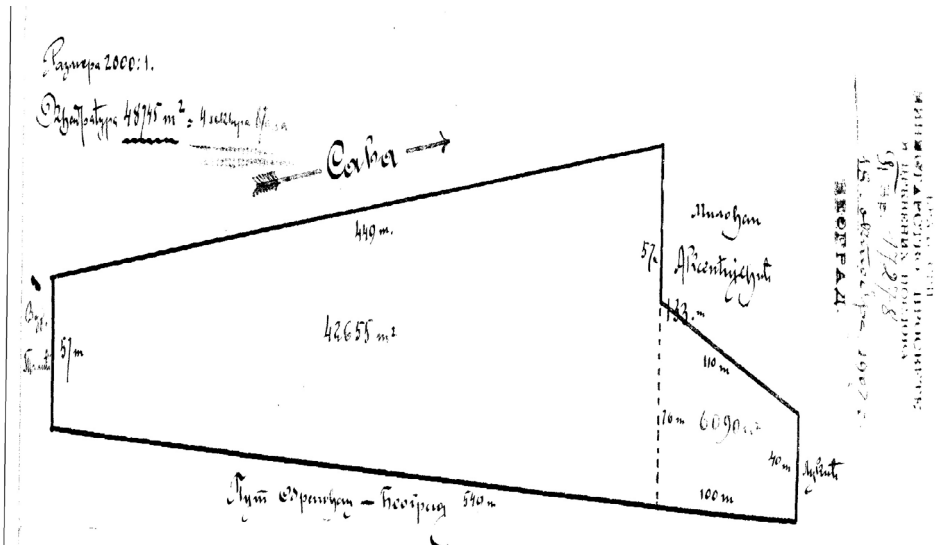
то се из тих прихода финансирао делатност Задужбине, а планска сеча и продаја спроведени су 1909. и 1930. године, после одржаних лицитација. Најпре је Драгољуб Јовановић, трговац из Шапца у марту 1908. године дао најповољнију понуду, али је услед немогућности да подигне кредит и кризе која се јавила анексијом Босне и Херцеговине, два пута продужавао рок за завршетак посла. На крају, Министарство просвете је раскинуло уговор и потписало нови споразум са њим 14. јануара 1909. године. Јовановић је посао привео крају до јула 1909. године, а Министарству просвете за 13.333 посечена стабала уплатио је 40.181,90 динара.²⁹ Илија Милетић из Мајура добио је право сече шуме на лицитацији 8. новембра 1929. године за 83.750 динара. Претходно је Окружна шумска управа из Лознице утврдила да на задужбинском имању на површини од 69,7 хектара, постоје 15.234 „престарела и дефектна стабла.”³⁰

Кућа Магазиновићеве задужбине у улици краља Милана бр. 61 (касније бр.7) издата је 9. новембра 1908. Београдској општини (за триста динара месечно) и у њу је била смештена општинска амбуланта која се ту налазила до средине тридесетих година. Закупци ливада у Остружници били су сељаци из тог села, а један од њих Петар Ж. Јовановић плаћао је 1932. године годишњу закупнину 3.600 динара.³¹

²⁹ Оглашени су *Услови за продају дрвета из забрана задужбине њок. Стевана Магазиновића грађавног саветника у аџару шабачком* на местима „Код Привреде”, „Нове”, „Рашће”, „Писибаре”, „Казани”, „Берберовачи”, „Великој Чести”, „Дубичици”, „Јасеновици”, „Јардаклији” и „Под Вељачом”. На продаји је било 13.333 „дубећа дрвета” која су обележена и уведена у списак. Кауција за ту сечу износила је 5.000 динара (АС, 3–6–14). Јовановић је у посао ушао са трговцем Михаилом Мијатовићем, али су се због нерашчишћених ортакчких односа судили до 1914. године.

³⁰ У име Задужбинског одељења надзор је спроводио Тихомир Тодоровић, поднадзорник задужбинских имања и шумар-чувар Алекса Дорословац (АС, 3–6–14).

³¹ Београдска општина, пошто је претходно прибавила решење Суда општине Београдске 15. децембра 1911. година дозволила је на основу *Правилника о сјајању имања са уличним каналима и о извршењу канализације у Београду*, да се спроведе „каналска инсталација” на имању Задужбине Стевана Магазиновића. У Задужбинском одељењу је 23. маја 1912. одржана лицитација на којој је најповољнију понуду доставио инсталатер Милан Вујић, а посао је завршен 20. јула 1912 (АС, 3–6–12).

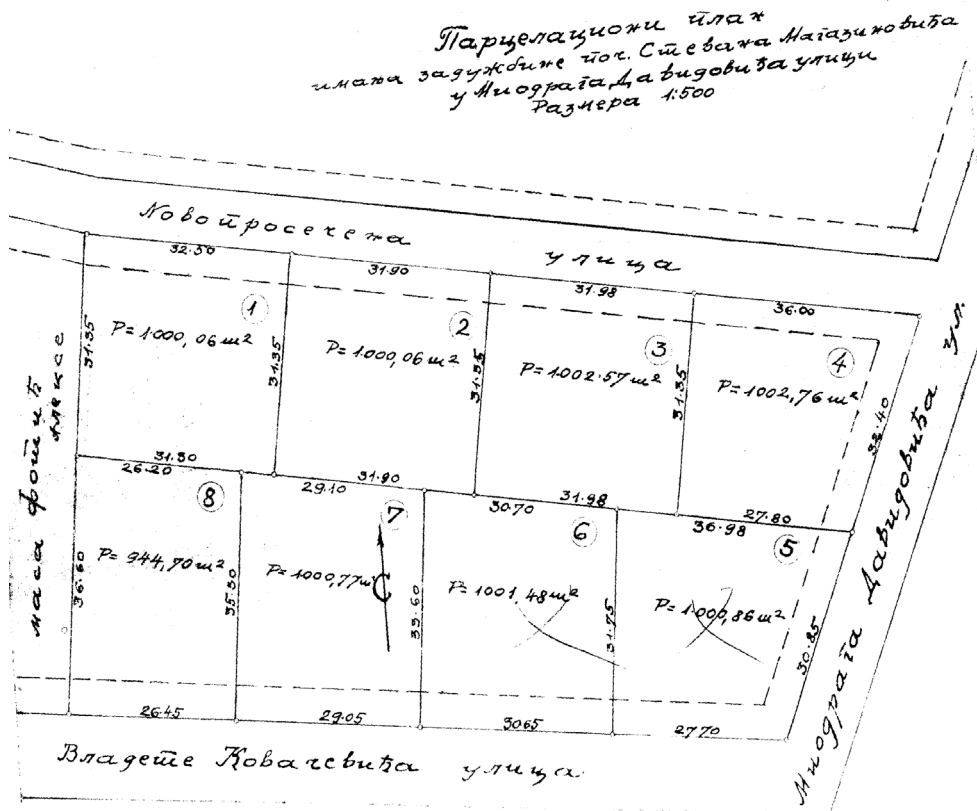

План имања Магазиновићеве задужбине у Остружници из 1907. (Архив Србије Београд)

Од 1912. године приход је доносило имање на Топчидерском брду, виноград и кућа између данашњих улица Васе Пелагића, Владете Ковачевића и Персиде Миленковић. Непосредни надзорник имања Ђурић предложио је Задужбинском одељењу 12. јула 1912. да се у кућу спроведе воде, „на који би се начин кирија идуће године могла повисити, пошто је садања кирија 700 динара за пет месеци, закупац би идуће године дао 800 динара”. Предлог је усвојен и водоводне инсталације урадио је инжењер Слущки, па је повећана закупнина тапетару Вилију Фелдману. На почетку Првог балканског рата на имању је била смештена војска, а током лета 1913. ту је боравио војвода Радомир Путник, који је уредно плаћао закуп.³² Како је Магазиновићев виноград временом страдао, а уз то се налазио на грађевински атрактивној локацији, Задужбински савет је у новембру 1934. иницирао да се имање парцелише и прода, као што је учињено са Каленићевом задужбином, да се новац од прода тог имања положи у Хипотекарну банку. Задужбински савет је 23. новембра 1934. године одлучио да се од новца који би се добио продајом имања на Сењаку саграде нове зграде Магазиновићеве задужбине у Београду. Претходно су одређене почетне лицитационе цене од 250 и 220 динара по квадратном метру. Плацеви су продати током 1935. и 1936. године.³³

³² На јавној лицитацији која је оглашена у Српски новинама 28. фебруара 1914. закупац је постао Ђорђе Андроников, а 1921. године Миодраг Обреновић (АС, 3–6–13).

³³ Купци плацева су били: Александар Величковић директор фабрике кожа у Карловцима, Драгољуб Јосиповић инжењер из Београда, Роберт Цихлер Гашпаровић чиновник, Србољуб Р. Тодоровић инжењер у министарству пољопривреде, Владимир Стрижевски пилот из Земуна, др

Парцеле имања Задужбине Стевана Магазиновића на Сењаку из 1935. године (Архив Србије, Београд)

Нове стамбене зграде Магазиновићеве задужбине у улици Краља Милана 7 и краља Фердинанда [Кнеза Милоша] 6 које је 1936. године изградила фирма „Бранка А. Ђурића и брата“ квалитативно су унапредили приходе Задужбине, јер су станови и локали у новосаграђеним зградама издавани под закуп, а Задужбина је од ренте извршавала свој задатак.³⁴ У задужбин-

Драгослав П. Михајловић саветник Министарства трговине и индустрије, др Сава Обрадовић управник завода за сточну трговину, Светолик Ј. Живановић инжењер из Београда, Загорка Димитријевић супруга Бранислава Димитријевића, саветника у министарству иностраних дела и један плац је купило Министарство поште и телеграфа ради изградње телефонске централе (АС, 3–6–5).

³⁴ Планове, премеер и елаборат израдио је инжењер Радослав Тодоровић, инспектор Министарства просвете. Технички пријем зграда извршен је 16. јула 1937. године (АС, 3–6–6). Обе зграде Задужбине су 1937. године осигуране од пожара и удара грома код осигуравајућих друштва *Шумадија* и *Београдска задруга*. Процењена вредност зграде у краља Милана 7 била је два милиона динара, док је зграда у улици Краља Фердинанда процењена на милион и по

ској згради у улици Краља Милана било је дванаест станова и три локала, док је здање у улици Кнеза Милоша имало једанест станова и два локала.³⁵

Зграде Магазиновићеве задужбине у Београду
Краља Милана 7 (лево) и Кнеза Милоша 6

динара (АС, 3–6–7).

³⁵ У јесен 1941. закупци станова Магазиновићеве задужбине у улици краља Милана 7 били су Данило Дракулић пензионер, Милован Ђурашковић, продавац дувана, др Милорад Чарапановић, очни лекар, Светислав Димитријевић, Ђорђе Јовановић, др Ангелина Војић–Ивановић, адвокат Александар Трифунац. Закупци у улици Краља Фердинанда 6 [Кнеза Милоша] били су: Дивна Степановић, Душан Крунић, секретар управе града Београда, Милинковић(?), Марија Миловановић, др Симић, Христина А. Ђорђевић, учитељица. Сви они по наредби бр. 14 Комесара за цене и наднице поднели су Задужбинском одсеку захтеве за смањење цене закупа (АС, 3–6–11). Закупци станова у Магазиновићевој задужбини непосредно после Другог светског рата били су, углавном, службеници нових власти: Борко Стошић шеф кабинета Министарства поморства, Федор Емаунел хемичар, Светислав Бобић саветник министра финансија Србије, Данило Дракулић чиновник Министарства колонизације, Даница Блазанац пензионерка и Борислав Стевановић професор универзитета. Према једном списку из 1947. у улици кнеза Милоша било је једанест, а у улици Марашала Тита 7 дванаест станова. Постојао је посебан стан за настојника и вешерница-таван која је преуређена у станбену једницу (АС, 3–6–11).

Експропријација земљишта због инфраструктурних радова и ратне прилике за време Првог и Другог светског рата наносиле су штету Магазиновићевој задужбини. Најпре је 1908. године, због изградње пруге Шабац–Бања Ковиљача, експроприсан део земљишта код Шапца, а потом 1933. године, када је откупљено педесет три ара код Остружнице због проширења пута Београд–Обреновац.³⁶ Процењена ратна штета Задужбине у време Првог светског рата износила је 530.000 динара.³⁷ За време Другог светског рата, а нарочито по завршетку рата, пострадала је шума на имању код Шапца, иако је Задужбински одсек Министарства просвете за време окупације и непосредно после рата чинио писане представке да се престане са бесправном сечом шуме. Тако је шеф Задужбинског одсека Б. Јовановић 31. августа 1942. године тражио од Министарства пољопривреде и исхране да стане на пут архењу шуме на имању Магазиновача, „у противном ће овај Одсек бити принуђен да судским путем тражи задовољење”.³⁸ На сличан начин је 15. фебруара 1946. реаговала Загорка Павловић, шеф Задужбинског одсека, која је тражила од референта Шумске управе округа Подринског „да се једанпут престане са сечом шуме зв. Магазиновача.” Комисија за ратну штету проценила је 1. марта 1946. године да је Задужбина за време Другог светског рата претпела штету од 368.878 динара и изгубљену добит од 2.098.649 динара (укупно 2.467.527 динара).³⁹

Штампање и куповина књига које су потом бесплатно дељене сиромашним ученицима и студентима главна је делатност Магазиновићеве задужбине, мада је јасно да су ратне прилике, економска криза 1929. године и инвестиције у задужбинске зграде 1936. године, ометале доследно остваривање основног циља Задужбине. На жалост, у архиви Магазиновићеве задужбине нису сачувани годишњи извештаји, па иако фрагментарни, постојећи извори довољно сведоче о обиму и значају

³⁶ За експропријацију земљишта Магазиновићеве задужбине у Остружници, Министарство саобраћаја је исплатило Задужбинском одељењу Министарства просвете 1933. године 59.898,52 динара (АС, 3–6–8).

³⁷ АС, Регистар задужбина и фондова, књ. 27. Пресудом Првостепеног суда за накнаду ратне штете у Београду 6. јуна 1921. године утврђено је да је задужбинско имање у Београду претрпело штету од 754 динара и допунских трошкова од 1.500 динара, док је претрпељена шета на имању код Шапца била знатно већа: „Непријетељи су за време рата порушили на имању постојеће куће и друге зграде, бунаре и шупе, ограду и посекали велику количину шумских дрвета”. Заступник Задужбинског одељења Јован Николић од државе је потраживао 165.000 динара, али пресудом 30. септембра 1921. године усвојено је да се на име ратне штете из државне касе исплати 60.000 динара и 80.000 динара на допунске трошкове „под условом да се имање доведе у предратно стање” (АС, 3–6–10).

³⁸ Задужбински одсек је у септембру 1943. одбио молбу ниже пољопривредне школе у Шапцу да за огрев сече дрва са имања „Магазиновача” (АС, 3–6–14).

³⁹ АС, 3–6–10.

Магазиновићеве задужбине. За куповину књига 1912. године издвојено је 1.200 динара, а наредне године чак 36.509,24 динара.⁴⁰ Из средстава Задужбине 1923. купљено је двеста примерака *Мешодике мајерњеј језика* и *Мешодика рачунске насйаве* од Јована Ђ. Јовановића, које су поклоњене ученицима учитељских школа. Александар Станојевић, просветни инспектор у пензији молио је министра просвете 7. априла 1925. године да се откупи пет стотина примерака књиге *С избељичких сйаза*, која је штампана у Београду 1924. и која је „намењена нарочито омладини за упознавање пријатељске Француске и прилика под којима је у овој земљи живео наш избеглички свет.”⁴¹ На предлог Задужбинског савета 25. јануара 1927. године на куповину књига, из Магазиновићевог фонда издвојено је 142.750 динара од следећих издавача: *Найредак, Народно дело, Бран. Церовић, Народна Одбрана, Штамјарија, Рогољуб, Св. Цвијановић, Рајковић и Ђуковић, Нар. Књижница, Свесловенска књижница, Здравко Сјасојевић, Геца Кон и Шварц*. У марту 1927. је откупљено педесет књига Српске књижевне задруге, у мају наредне године сто примерака *Војводина и Србија* у издању „Књижевног севера” из Суботице, по цени од двадест пет динара по комаду, док је у октобру купљено педесет комплета *Целокујна дела П. Пејровића Њејоша* и исто толико књига *Нага српске Голјоше*. На списку купљених издања у педесет или сто примерака су: *Школска Хиџијена, Македонски Срби, Сјоменица Пејра Кочића...* Задужбински савет је 10. фебруара 1928. године предложио, а министар просвете одобрио 11. маја 1928. да се из Магазиновићевог фонда купи двеста примерака књиге *Значај дана уједињења*. Од 1928. до краја августа 1933. за куповину књига и друге потребе библиотеци Студентског дома у Београду издато је 712.000 динара.⁴² Књиге нису откупљиване 1936. године, када су грађевне задужбинске зграде, због чега је одбијена молба Друштва „Кнегиња Зорка” које је тражило новчану потпору из Магазиновићевог фонда. Године 1940. откупљено је деведесет примерака монографије *Шумадија у прошлости и садашњосћи* за девет хиљада динара, а за три хиљаде динара књига Ивана Антуновића *Расправа о јодунавских и јојисанских Буњевцих и Шокцих*, те сто комада песама Вука Караџића које је на француски превела Дивна Вековић. Средства Магазиновићеве задужбине од

⁴⁰ *Српске новине*, бр. 137, 25. јун 1913; бр. 150, 8. јул 1914.

⁴¹ АЈ, 66–483–762.

⁴² На предлог Управе Студентског дома *Краљ Александар*, министар просвете је у фебруару 1932. године одобрио да се из прихода Магазиновићеве задужбине „изда на име помоћи за куповину књига и школских потреба по 500 динара” студентима права: Драгиши Мумовићу, Момчилу Табашу, Недељку Огњеновићу, Радисаву Чупићу, Јовану Лалатовићу, Стевану Кнегињићу, Радошу Томовићу, Илији Д. Илићу, Ђорђу Качезићу, студенту технике Милошу Пантићу и студенту филозофије Владимиру М. Барићу (АС, 3–6–4).

74.509 динара искоришћена су за штампање *Смојра средњошколске радне службе* 5. јула 1942. у десет хиљада примерака.⁴³

Угледни књижевници и научници обрађали су се Задужбинском одбору и потраживали помоћ из Магазиновићевог фонда за штампање или откуп већ штампаних књига. Андра Гавриловић је 8. децембра 1921. године молио министра просвете за новчану помоћ од четрнаест хиљада динара за публикување дела *Словенска џушовања* у којој је прикупио и обрадио научне извештаје словенских научника који су пролазили кроз јужнословенске земље. „Поред остале грађе ја сам се овде местимице послужио и новим подацима, те је на тај начин дело леп прилог Историји Словенске науке уопште”. Одлучено је да се изађе у сусрет Гавриловићевој молби, који је за узврат требало да поклони „онолико примерака колико ће бити довољно за покриће горње суме, да би се ти примерци поклонили сиромашним ученицима”.⁴⁴ Слободан Јовановић се у име управе Српске књижевне задруге 21. октобра 1932. године, која „преко тридесет година са чашћу врши свој посао, од свих до данас једнодушно признату мисију у развијању наше књижевности и опште просвећености”, обратио управном одбору Задужбинског савета „да му се из Магазиновићевог фонда за опште просветне циљеве изволи одобрити за ову годину извесну суму за откуп [СКЗ] комплета прошлих година”. Задужбински савет је 9. новембра 1932. одбио ту молбу, јер су приходи Магазиновићевог фонда за ту годину били потрошени.⁴⁵

После Другог светског рата, попут осталих задужбина, и Задужбина Стевана Магазиновића је дошла под удар разних прописа револуционарне „правде” на основу којих је задужбинска имовина разграбљена, што је неминовно водило њеном гашењу. Чиновници Задужбинског одсека при Министарству просвете НР Србије, а међу њима је најагилнији био Милорад Марковић, настојали су да очувају имовину задужбина, али њихове представке и жалбе редовно су одбијане. Прво је на основу *Закона о аграрној реформи и колонизацији* одузето обрадиво земљиште и шуме Задужбине. Месни народноослободилачки одбор Остружнице је 15. фебруара 1946. године донео одлуку о експропријацији земљишта Магазиновићеве задужбине, што је потврдио Окружни аграрни одбор Београда 26. априла 1946. године.⁴⁶ Решењем Министарства аграрне реформе и колонизације

⁴³ АС, 3–6–3.

⁴⁴ АЈ, 66–483–762.

⁴⁵ АС, 3–6–3.

⁴⁶ Одлука о експропријацији се заснивала на чл. 20 Закона о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији Србије и чл. 7 и 10 Правилника о образовању и пословању Аграрних судова при окружним народним одборима (АС, 3–6–8).

НР Србије 27. фебруара 1946. године земљиште код Шапца (229,19 хектара) је одузето и укључено у државно добро „Мачва“.⁴⁷

До средине педесетих година 20. века одржале су се задужбинске зграде захваљујући којима је Задужбина наставила своју делатност, па су из Магазиновићевог фонда 1950/51. године стипендије примили гимназијалци Љубомир Радовић и Божа Деспотовић.⁴⁸

Уредба о ујрављању *сџамбеним зградама и сџамбеним заједницама* из 1953. године, означила је нови насртај на имовину задужбинâ. Према том пропису, народни одбор општине Теразије је 7. маја 1954. године Магазиновићеву задужбину изузео из задужбинског статуса и укључио у Другу стамбену заједницу. Милорад Марковић, шеф Задужбинског одсека, жалио се 21. јуна 1954. године Народном одбору општине Теразије, наводећи да имовина задужбинâ не подлеже прописима на основу којих је одлука донета, истичући особеност задужбинске имовине. Одељење за стамбене послове Народнoг одбора града Београда је 25. децембра 1954. потврдило решење Народнoг одбора Теразије, па је 5. марта 1955. године одбило жалбу Задужбинског одсека и донело правоснажно решење о укључењу зграда Магазиновићеве задужбине у „Стамбену заједницу општине Теразије“.⁴⁹ После тога се Задужбински одсек 2. априла 1955. године, у име задужбинâ Стевана Магазиновића, Драгутина и Катице Ђукановић и Задужбине Јовановић-Ђеловић жалио Врховном суду Србије: „Задужбинска имовина је имовина *sui generis*. Задужбина је установа којом се одређена имовина намењује некој одређеној трајној сврси у општем интересу и као таква има статус правног лица и носилац је грађанских права и обавеза. Задужбина као правни институт је јавноправног карактера и до данас ниједним позитивним правним прописом тај институт није укинут.“⁵⁰ Предложено је да Врховни суд Србије поништи решење којим се Магазиновићеве задужбинске зграде укључују у стамбену заједницу. Међутим, Врховни суд Србије, у већу којим је председавао Љубомир Јевтић је 29. октобра 1955. године

⁴⁷ Према решењу Министарства пољопривреде ФНРЈ од 9. октобра 1945. године. Слободан Савић, начелник Одељења аграрне реформе при Министарству пољопривреде обавестио је Задужбински одсек 18. јула 1946. године „да је целокупни посед зв. „Магазиновача“, експрописан и припојен државном добру „Мачва“ (АС, 3–6–8).

⁴⁸ АС, 3–6–4.

⁴⁹ У одговору на жалбу које је потписао начелник Народнoг одбора Алекса Томовић је наведено да, иако је реч о „станбеним зградама које имају посебну намену, али тиме не губе карактер друштвене имовине, јер су под управом државног органа. Стога се имају подвргнути управљању по прописима цитиране Уредбе, односно Одлуке“ (АС, 3–6–8).

⁵⁰ АС, 3–6–8.

одбио жалбу.⁵¹ Против те пресуде била је могућа жалба Савезном врховном суду, што је 11. јануара 1956. године учинила Јулијана Величковић, правни референт Задужбинског одсека. Она је побила правну заснованост пресуде Врховног суда Србије, доказивала је да је имовина задужбина специфична врсте имовине, да су зграде задужбина важне за њихово функционисање и обављање делатности.⁵² Ипак, Савезни врховни суд је одбио и ту жалбу и 2. марта 1956. године пресудио да се зграде Задужбина Стевана Магазиновића и осталих горе поменутих задужбина уступају на управљање Стамбеној заједници. Секретар Савета за просвету и културу Србије Родољуб Јемуовић је 10. априла 1956. године обавестио Задужбински одсек да одреди лице које ће присуствовати примопредаји зграда 6. јуна 1956. године, када су две зграде Задужбине Стевана Магазиновића изузете из управе Задужбинског одсека.⁵³ Одлуком стамбене инспекције од 14. јула 1956. године, Задужбинском одсеку припадало је 4% прихода од закупа задужбинских зграда чиме је наставаљено даље деградирање Магазиновићеве задужбине. Жалба шефа Задужбинског одсека Милорада Марковића, Народном одбору општине Теразије 3. августа 1956. године у којој је навео да је одређени проценат од закупа недовољан „за остваривање циља Задужбине, из чега треба подмирити још и трошкове управљања Задужбином”, била је одбијена.⁵⁴

51 „(...) Укључивање дотичних зграда у станбене заједнице не чини сметњу за остваривање циљева тих правних лица, јер и после укључивања одређени део станарине тих зграда (...) служиће циљевима њихових власника (...)” (АС, 3–6–8).

52 „За пресуђивање овог спора ирелевантна је чињеница да ли су задужбине приватно-правни лице или су јавно-правног карактера. Задужбине су јавно-правног карактера, јер циљеви задужбина се поклапају, односно задужбине потпомажу и изршавају један део послова који падају на терет друштвене заједнице, као што су стипендирање, подизање школских зграда, болница, давање социјалне помоћи, односно скуп циљева свих задужбина обухвата целокупну друштвену делатност. Па кад постоји могућност за искључење зграда приватних правних лица, зар да задужбине, као добротворне јавне установе да буду у горем положају?” (АС, 3–6–8).

53 За зграду у улици Маршала Тита 7 у записник приликом примопредаје уписано је да зграда има пет спратова, дванаест станова, једног настојника, четрнаест закупаца и три локала. Централно грејање од рата не функционише, док је пет радијатора однето 1953. Потребно је фарбање спољне столарије, поправка ролетни, кречење степеништа, а водоводне инсталације су дотрајале. Месечни приходи од закупнине станова су износили 31.573 динара, а од локала и пословних просторија 91.200 динара. Зграда у улици Кнеза Милоша 6 имала је дванаест станова и шеснаест закупаца станова и два локала. Месечни приходи од закупнине станова износили су 25.274 динара, а од пословних просторија 14.400 динара. О стању зграде у записник је унето: „Потребна генерална оправка канализације и водовода, електрична местимично неисправна, фасада делимично оштећена, оправка балкона према дворишту, фарбање столарије је у току, централно грејање се не користи јер су котлови неисправни и местимично остале инсталације, местимично оправка олука и крова и местимично малтерисање дворишне фасаде” (АС, 3–6–8).

54 АС, 3–6–8.

Задужбина Стевана Магазиновића је угашена на основу *Закона о национализацији најамних зграда и трађевинској земљишћ*, који је усвојен 26. децембра 1958. године. Комисија за национализацију Народног одбора Стари град, којим је председавао Момир Дубовац, на основу члана 54 тог Закона донела је решење 3. децембра 1959. године „да су на дан 26. децембра 1958. године национализоване и постале друштвена својина две зграде Задужбине Стевана Магазиновића у улици Маршала Тита 7 и Кнеза Милоша 6.⁵⁵ Милорад Марковић се 17. фебруара 1960. године, у име Задужбинског одсека, жалио Комисији за национализацију општине Стари град. Указивао је на неоснованост национализације задужбинске имовине, подсећајући на важење закона о Задужбинама из 1930. године и истицао је да су задужбине оснивали и страни грађани.⁵⁶ Комисија за национализацију Народног одбора града Београда одбила је жалбу 8. априла 1960. године, а у образложењу одлуке предност је дата *Закоњу о национализацији* у односу на *Закон о задужбинама* из 1930. године. У закључку је изричито наведено да „нема места жалби нити се може водити управни спор.”⁵⁷ Задужбина Стевана Магазиновића до данас није обновила рад.

⁵⁵ АС, 3–6–8.

⁵⁶ „У таквим случајевима инострани судови су захтевали преко Секретаријата иностраних послова да им се достави документација о томе да институт задужбина није укинут у Југославији, као и доказ да се извршава воља оставиоца онако како је оставилац изложио. Тек по пружању оваквих доказа могли смо пренети имовину у ФНРЈ” (АС, 3–6–8).

⁵⁷ АС, 3–6–8.

THE STEVAN MAGAZINOVIC'S FOUNDATION

Summary:

The Stevan Magazinoviæ's Foundation was the largest foundation, managed by the Ministry of Education of Serbia, and later on, Yugoslavia. Stevan Magazinoviæ (about 1804 Šabac – 1874 Belgrade) was a court official and politician. He began his career as a clerk in the court in 1824 and ended up as a Prime Minister of Serbia in 1859. The largest part of his career he spent in the judiciary, as President of the Supreme Court of Serbia (1852–1854), member of the Council of State (1854–1859) and the Prime Minister 1858-59. The Foundation was established by a Magazinoviæ's Will in 1872, which is its real property of approximately 250 hectares in Šabac, Belgrade and Ostružnica, bequeathed to educational purposes. In the amendment to the 1873 Will, Magazinoviæ shaped the objectives of the Foundation: income from the property would be used to purchase books that would be handed out free to poor students. The Ministry of Education took over the management of the Foundation in 1907, after meeting the requirements of the Magazinoviæ's Will. The Ministry of Education of the Kingdom of Serbia and Yugoslavia endeavored, with their prudent management, to achieve as much income from the property of the Foundation as possible, but strictly observing lease and lease payment procedures, and even sold parts of the estate to help improve the operations of the Foundation. In 1935 the Ministry sold land of the Foundation on Topèider hill, and out of that money two buildings of the Foundation were built, at Kralja Milana Street 7 and Kneza Miloša Street 6 in Belgrade. The Ministry of Education exercised the Magazinoviæ's Will and each year, depending on the income, the Ministry purchased books that were distributed to students. The 1944-45 change of the social and political system had an adverse effect on the Foundation operation. The first blow to the Magazinoviæ's Foundation experienced in 1946, when, according to the Law on Agrarian Reform and Colonization, the entire properties in Šabac and Ostružnica were seized. In 1955, the Magazinoviæ's Foundation buildings in Belgrade were assigned to the housing community administration. The 1958 Nationalization Act shut down the Magazinoviæ's and other foundations. According to the Act, foundation buildings became a public property.